

Krystyna Wojtczak

*Prawne determinanty procesu kształcenia w szkołach wyższych
w latach 1920–1990 (Część I)*

Streszczenie

W okresie objętym analizą doktryna oraz źródła prawne nie ułatwiały poznania różnicy między pojęciami kształcenia i nauczania w szkole wyższej. Ustawodawca, sięgając po pojęcie „nauczanie”, proponował realizację kształcenia studentów, zaś sięgając po termin „kształcenie”, przyjmował rozwiązania sprzyjające jedynie nauczaniu.

Poza kształceniem i/lub nauczaniem na szkołach wyższych spoczywał także obowiązek wychowywania studentów. Artykuł zawiera rozważania i proponuje zakresy znaczeniowe triady pojęć „kształcenie–nauczanie–wychowywanie” na podstawie stanowiska doktryny i przepisów prawnych obowiązujących w Polsce w latach 1920–1990. Poznanie każdego z tych pojęć stanowiło punkt wyjścia dla dalszych badań i egzegezy prawnych rozwiązań wyznaczających podstawowe elementy składające się na proces kształcenia.

Szkoły wyższe na przestrzeni lat 1920–1990 nie miały jednolitego statusu prawnego (państwowe-niepaństwowe, zawodowe-akademickie). Prawo różnie normowało nie tylko ustrój szkół wyższych i zarządzanie nimi, ale także prawa i obowiązki ich kadry kształcącej i studentów. Od kadry kształcącej (nauczycieli akademickich) wymagano wysokich kwalifikacji naukowych i moralnych, od studentów kreatywności i rozumienia poznawanych treści. Mimo że nauczyciele akademicy i studenci stanowili filar procesu kształcenia, osiągnięcie celów dydaktycznych od szkół wyższych wymagało spełnienia określonych prawem warunków: zapewnienia odpowiednio dobranej kadry kształcącej, określenia zasad i warunków rekrutacji na studia, organizacji poszczególnych lat akademickich, opracowania i wdrożenia planów studiów i programów nauczania oraz stworzenia materialnych warunków ich realizacji (infrastruktury dydaktycznej, źródeł finansowania). Dla prowadzenia studiów warunki te musiały być spełnione łącznie zarówno przez szkoły wyższe państwowe, jak i niepaństwowe. Oczywiście z każdą wprowadzaną w szkolnictwie wyższym reformą (w latach 1920, 1933, 1947, 1951, 1958 i 1982) warunki te podlegały zmianom szerszym lub węższym. Ponieważ szkoły wyższe na przestrzeni tych lat nie były wolne od wpływu przeobrażeń politycznych i społeczno-gospodarczych, reformy wdrażały rozwiązania na zmianę centralistyczne i decentralistyczne.

Słowa kluczowe: szkoły wyższe w II Rzeczypospolitej i Polsce Ludowej, kształcenie w szkołach wyższych, warunki wymagane dla realizacji procesu kształcenia